

**K PRESUPOZICÍM V ČEŠTINĚ
A JEJICH (NE)STÁLOSTI
VE VZTAHU KE KONTEXTU**

Vojtěch Veselý

ÚSTAV FORMÁLNÍ
A APLIKOVANÉ LINGVISTIKY

**STUDIES IN COMPUTATIONAL
AND THEORETICAL LINGUISTICS**

Vojtěch Veselý

**K PRESUPOZICÍM V ČEŠTINĚ A JEJICH
(NE)STÁLOSTI VE VZTAHU KE KONTEXTU**

Published by the Institute of Formal and Applied Linguistics
as the 24th publication in the series
Studies in Computational and Theoretical Linguistics.

Editor-in-chief: Jan Hajič

Editorial board: Nicoletta Calzolari, Mirjam Fried, Eva Hajičová,
Petr Karlík, Joakim Nivre, Jarmila Panevová,
Patrice Pognan, Pavel Straňák, and Hans Uszkoreit

Reviewers: doc. Mirjam Fried, Ph.D.
prof. PhDr. Eva Hajičová, DrSc.

The preparation of this book was financed within the statutory activity
of the Czech Language Institute of the Czech Academy of Sciences
(RVO No. 68378092).

Printed by Printo, spol. s r. o.

Copyright © Institute of Formal and Applied Linguistics, 2023

ISBN 978-80-88132-19-6

Obsah

Úvodem	5
1 Co jsou presupozice?	7
2 Přístupy k presupozicím	13
2.1 Logicko-sémantické vymezení presupozice	13
2.2 Pragmatické pojetí presupozice	15
2.3 Presupozice v dynamických přístupech	18
2.4 Presupozice jako informační pozadí věty	21
3 Přístupy k projekci presupozic	25
3.1 Kořeny teorie projekce presupozic	25
3.2 Od teorie „zátek“, „otvorů“ a filtrů k teorii splňování presupozic	26
3.3 Projekce presupozice jako konvenční implikatury	30
3.4 Rušení presupozic	32
3.5 Projekce presupozic v sémantice kontextových změn	35
3.6 Globální a lokální akomodace kontextu	39
3.7 Projekce presupozic a informační pozadí věty	41
3.8 Projekce presupozic a aktuální členění věty	45
4 Spouštění a projekce presupozic v češtině	47
4.1 Spouštění presupozic	57
4.2 Projekce presupozic	63
4.2.1 Projekce presupozic ve větách s negací	67
4.2.2 Projekce presupozic z komplementu sloves propozičního postoje	80
4.2.3 Projekce presupozic v dalších typech syntaktických struktur	84
4.2.4 Zobecněný model projekce presupozic	86
5 Presupozice asociované s částicí také	89
5.1 Reflexe částice <i>také</i> (<i>too</i> , <i>also</i>) v literatuře	89
5.2 Významy a funkce částice <i>také</i>	96
5.2.1 Struktura presupozice asociované s částicí <i>také</i>	96
5.2.2 Částice <i>také</i> a pravdivostní hodnota věty	98
5.2.3 Funkce částice <i>také</i> v aktuálním členění věty	99

5.2.3.1	Otázkový test, negační test	102
5.2.3.2	Částice <i>také</i> ve funkci aktualizátoru a deaktualizátoru	104
5.2.4	Slovosledná variabilita částice <i>také</i>	107
5.2.5	Projekce skupiny presupozic	110
5.2.6	Dvojí skopus částice <i>také</i>	114
5.2.7	Postavení částice <i>také</i> ve významové struktuře věty	115
5.2.8	Možnosti kondenzovaného vyjádření paralelních propozic	117
5.2.9	Významová dynamika částice <i>také</i> : rozbor dokladů z úzu	120
5.2.10	Částice <i>také</i> v konfrontaci s dalšími částicemi/příslovci spouštějícími presupozici	125
5.2.10.1	<i>Těž, taktéž, rovněž; i; ani; dokonce; ještě, už, již</i>	125
5.2.10.2	<i>Znovu, znova, zase, opět</i>	127
5.2.10.3	<i>Jenom, jen, pouze, toliko</i>	130
6	Experimentální dotazník	135
6.1	Zadání dotazníku. Účel průzkumu	135
6.2	Položky dotazníku. Data získaná v průzkumu	135
6.3	Interpretace získaných dat	140
7	Závěr	143
	Literatura	147
	Summary	155
	Věcný rejstřík	157
	Jmenný rejstřík	160

Úvodem

Tato kniha vychází z mé disertační práce *Projekce presupozic v češtině*, obhájené v roce 2014 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V následujících letech jsem text různým způsobem upravoval, a to především argumentačně (myšlenky prezentované v textu jsem se snažil promyslet více do hloubky, podepřít je dalšími argumenty), formulačně (výklad jsem upravil tak, aby byl přístupný i pro čtenáře plně neorientované v tématu), kompozičně (posílil jsem tematickou sevřenost, monografičnost textu) a materiálově (do textu jsem doplnil řadu autentických dokladů). Nutno přiznat, že finální podoba knihy pro mě jako pro autora i přesto není bezvýhradně uspokojivá, a to především z následujících důvodů: a) Na řadě míst v textu je použita formulace *Předpokládám, že...*, uvozující poznatky založené na introspekci, úvaze nebo jazykovém pozorování, aniž by následně byl podán jasný důkaz o jejich správnosti nebo adekvátnosti. b) Některé z diskutovaných jevů nejsou rozebrány dostatečně do hloubky. Kniha obsahuje případovou studii zaměřenou na významy a funkce částice *také*, avšak ideálně by měla obsahovat řadu takových případových studií, pro každý z diskutovaných jevů zvlášť. c) Kapitoly reflektující (především zahraniční) literaturu o presupozicích mají v zásadě charakter shrnujících rešerší, přičemž jednotlivé přístupy / modely nejsou (v uspokojivé míře) kriticky zhodnoceny. d) Málo pozornosti je věnováno kontrastivnímu aspektu tematiky presupozic. Předmětem rozboru jsou většinou českojazyčné příklady / doklady, pasáže resumující zahraniční literaturu naopak obsahují zpravidla jen anglickojazyčné příklady. e) Formalizace, kterou v knize používám pro popis významů / obsahů jazykových jednotek, není založena na žádném formálněsémantickém kalkulu, je spíše jen doprovodem k slovnímu popisu.

Víme už tedy, co kniha postrádá, co v ní čtenář nenajde. Co v ní naopak nalezeno být může, neboli jaké prvky / aspekty knihy vnímám jako uspokojivé či podařené? a) Čtenář bude seznámen s nejlivnějšími sémantickými a pragmatickými teoriemi presupozic. Uvedení do těchto teorií je, doufám, přiměřeně podrobné a současně čtenářsky přístupné – přístupnější než primární zdroje, tj. původní časopisecké, zprav. anglickojazyčné texty, ale podrobnější než většina česky psaných sekundárních zdrojů. b) Teoretické otázky, které v knize řeším, dávám do souvislosti s funkcí jazykových prostředků a se způsobem jejich užívání v komunikaci; pracuji přitom nejen s „umělymi“ příklady, ale také s autentickými doklady. V tomto ohledu se kniha odlišuje od většiny textů formálněsémantického a formálněpragmatického zaměření. c) V knize je tematizován vztah mezi spouštěním presupozic a aktuálním členěním věty. Na příkladu částice *také* ukazují, že plní-li jazykový prostředek funkce v obou oblastech, jsou tyto funkce sice rozlišitelné, ale těsně provázané, vzájemně se ovlivňující.

Knihu lze rozčlenit na tři části: První část je věnována presupozičním v obecné rovině: v kapitole 2 (Přístupy k presupozičním) jsou klasifikovány a stručně charakterizovány různé teoretické přístupy k presupozičním; kapitola 3 (Přístupy k projekci presupoziic) je věnována různým (převážně zahraničním) modelům tzv. projekce presupoziic, zároveň jde o prohloubení kapitoly předcházející; v kapitole 4 (Spouštění a projekce presupoziic v češtině) představuji na českém materiálu svůj vlastní přístup k presupozičním (k jejich spouštění a projekci). V druhé části knihy, tvořené kapitolou 5 (Presupoziice asociované s částicí *také*), je prezentována případová studie zaměřená na presupoziice implikované částicí *také*. V poslední, třetí části knihy, tvořené kapitolou 6 (Experimentální dotazník), je představen experimentální dotazník, který je pokusem o ověření předpokladů formulovaných v první a druhé části knihy (zejména v kapitolách 4.2 a 5.2).

Příklady/doklady v knize diskutované (nebo alespoň zmiňované) jsou v zásadě trojího typu: 1. pocházejí z textů korpusu SYN Českého národního korpusu, příp. jsou jejich modifikací, 2. jsou převzaté z domácí nebo zahraniční literatury (anglicko-jazyčné příklady jsou uvedeny rovněž v českém překladu), 3. jde o mnou vytvořené, „neautentické“ příklady. V zásadě o všech příkladech/dokladech typu 1 a také o většině příkladů typu 2 platí, že je známa pouze jejich písemná podoba, nikoli rovněž jejich zvuková realizace. Ta přitom může být zásadní pro určení toho, které informační složky jsou ztvárněny jako vlastní (přímo tvrzený) význam a které jsou ztvárněny jako presupoziice, srov. např. *Jan koupil mamince RŮŽI*. – *JAN koupil mamince růži* (verzálkami je vyznačeno intonační centrum věty; jen druhá věta presuponuje, alespoň v některých kontextech, že maminka dostala růži). Dovozování (možného nebo pravděpodobného) intonačního ztvárnění psaných příkladů/dokladů z jejich významu, indikovaného kontextem, by vzhledem k intonační variabilitě mluveného jazyka bylo nemálo spekulativní. Intonační centrum proto budu vyznačovat jen selektivně, tam, kde to povaha příkladů umožňuje a kde je to nezbytné pro výklad; především v kapitole 5 (Presupoziice asociované s částicí *také*) při rozlišování dvou významů částice *také*, indikovaných právě pozicí intonačního centra.

1

Co jsou presupozice?

Zcela obecně lze říci, že presupozice představuje informaci, která je souvztažněna s jistým jazykovým prostředkem, ale není vlastním významem tohoto prostředku. Např. věta *It stopped raining / Přestalo pršet* presuponuje, že předtím pršelo. Danou informaci ale věta přímo nesděluje, není (v obvyklých případech) jejím komunikačním smyslem. Věta sděluje, že proces označený výrazem *raining / pršet* skončil. Skončit může jen takový děj, který skutečně probíhal: kdyby pršet vůbec nezačalo, nemohlo by ani přestat pršet. Předchozí průběh děje, ztvárněný ve větě pouze nepřímo, jako presupozice, je tedy logickou podmínkou, předpokladem pro ukončení děje, které věta explicitně vyjadřuje. Užití věty *It stopped raining / Přestalo pršet* v situaci, kdy zjevně vůbec nepršelo, by bylo nesmyslné a nejspíše by vyvolalo udivenou reakci adresáta sdělení.

Prostředky, s nimiž jsou presupozice asociovány, se označují jako **spouštěče presupozic** (*presupposition triggers*). Jelikož vymezení těchto prostředků není nesporné, jejich soubor, a tedy ani možná klasifikace nejsou objektivně dány. Hojně citovaný je Levinsonův přehled spouštěčů presupozic (1983, s. 181n), zahrnující 13 různých typů spouštěčů, které jsou výběrem z 31 typů uváděných Karttunenem (v nepublikované práci).¹ Levinsonův přehled uvádím níže, s aplikací na český jazykový materiál. Spouštěče presupozic jsou vyznačeny podtržením (podle Levinsona, ale s jistými odchylkami).²

Určité deskripce:³

- (1) *Velmi sympatický mi byl ten pán v černém klobouku.*⁴
presupozice: „pán v černém klobouku existuje“

---

¹ Karttunen (2016) k tomu dodává, že seznam 31 typů spouštěčů zmiňovaný Levinsonem se mu nepodařilo najít a že nechápe, jak se k němu Levinson dostal (nikdy s ním nebyl v kontaktu).

² Levinson nevyznačuje hranice spouštěčů u vytýkáčích konstrukcí ani u implicitního vytčení prostřednictvím zdůrazněných konstituentů (viz níže). Zřejmě tu za spouštěče pokládá celé konstrukce. Otázku, jak komplexní jednotky je vhodné/možné pokládat za spouštěče presupozic, tematizuji v kap. 4.1.

³ Termín určité deskripce (*definite description*) se v angloamerické literatuře běžně užívá k označení kombinace „určitý člen + substantivum“. Základní funkcí určitých deskripcí v angličtině je vyjadřování (určité) individuální reference. V češtině se pro tuto funkci využívá zejména aktuální členění (srov.

- (2) *Potkal jsem v obchodě Marka Ebena.*
presupozice: „Marek Eben existuje“
- (3) *Petrovy děti milují čokoládu.*
presupozice: „Petr má děti“

Faktová slovesa:

- (4) *Martin litoval toho, že se vrátil domů pozdě.*
presupozice: „Martin se vrátil domů pozdě“
- (5) *Martin si uvědomil, že před chvílí odbila půlnoc.*
presupozice: „před chvílí odbila půlnoc“

Implikativní slovesa:

- (6) *Petr dokázal ulovit jelena.*
presupozice: „Petr se pokusil ulovit jelena“
- (7) *Petr zapomněl zamknout dveře.*
presupozice: „Petr měl v úmyslu zamknout dveře“

Slovesa změny stavu:⁵

- (8) *Jan přestal kouřit.*
presupozice: „Jan předtím kouřil“
- (9) *Jan začal kouřit.*
presupozice: „Jan předtím nekouřil“
- (10) *Loď odplula z přístavu.*
presupozice: „loď byla předtím (lokalizována) v přístavu“

Iterativní výrazy:

- (11) *Maminka znovu usnula.*
presupozice: „maminka usnula (a spala) už dříve“
- (12) *Učitel nechal chlapce úlohu přepočítat.*
presupozice: „chlapec úlohu spočítal už předtím“

Hlavsa, 1972). Určitému členu se funkčně přibližují ukazovací zájmena, zejména *ten* (srov. Mathesius, 1926). K určitým deskriptivním bývají řazeny také výrazy s jinou povrchovou formou než „určitý člen + substantivum“, především vlastní jména a posesivní konstrukce, srov. užití určitého členu v anglických konstrukcích: *Václav Havel, the first president of the Czech republic; my father = the father of me.*

⁴ Každá z kapitol této knihy má samostatné číslování příkladů.

⁵ Zdá se, že tato neurčitě vymezená kategorie (angl. *change of state verbs*) zahrnuje jednak slovesa fázo-
vá, jednak mimořádně širokou skupinu sloves označovaných Danešem (1981) jako slovesa mutační. Jak mě upozornil kolega Luboš Veselý, vhodnější by bylo označení „slovesa změny“, protože změna se může týkat nejen stavu, ale také procesu; např. *přestal kouřit*: proces (děj) se mění na stav (neděj); *rozsvítit*: stav se mění na proces; aj.

Slovesa souzení:

- (13) Karel obvinil Marii z podvodu.
presupozice: „(Karel se domnívá, že) podvádění je špatné“
- (14) Karel kritizoval Marii za to, že podváděla.
presupozice: „(Karel se domnívá, že) Marie podváděla“

Časové věty:

- (15) Poté, co odbila půlnoc, se Martin zvedl a šel domů.
presupozice: „odbila půlnoc“

Vytýkáací konstrukce:

- (16) Byla to Marie, kdo ztratil peněženku.
presupozice: „někdo ztratil peněženku“

Implicitní vytčení prostřednictvím zdůrazněných konstituentů:

- (17) Peněženku ztratila MARIE.
presupozice: „někdo ztratil peněženku“

Srovnání a kontrast:

- (18) Karel si TAKÉ koupil motorku.
presupozice: „motorku si kromě Karla koupil ještě někdo jiný“.
- (19) Karel je lepší kouzelník než Petr.
presupozice: „Petr je kouzelník“

Nerestriktivní vztahné věty:

- (20) Před osmi lety zemřel Václav Havel, který byl posledním prezidentem Československa a současně prvním prezidentem České republiky.
presupozice: „Václav Havel byl posledním prezidentem Československa a současně prvním prezidentem České republiky“

Kontrafaktové podmínky:

- (21) Kdybych byl zamkl, nevykradli by nás.
presupozice: „nezamkl jsem“

Doplňovací otázky:

- (22) Kdo zabil Johna Lennona?
presupozice: „někdo zabil Johna Lennona“

Jak lze ověřit, že jsou uvedené prostředky skutečně asociovány s příslušnými presupozicemi? Presupozice je možné detekovat a odlišit od jiných typů významu pomocí různých diagnostických testů.

Negační test (a testy příbuzné)

Typickou vlastností presupozic je rezistence vůči negaci a dalším tzv. neveridickým operátorům,⁶ vyjadřujícím jistotní modalitu, podmíněnost výroku, otázkovou platnost výroku aj. Propozici „přšelo“ tedy presuponuje nejen věta (23), ale také věty/souvětí (24), (25), (26), (27).

- (23) *Přestalo pršet.*
- (24) *Nepřestalo pršet.*
- (25) *Je možné, že přestalo pršet.*
- (26) *Kdyby přestalo pršet, půjdeme ven.*
- (27) *Přestalo pršet?*

Ve všech těchto případech není presupozice „přšelo“ vlastním významem věty, ale „pouhým“ jeho předpokladem, presupozicí.

Pokud je presupozice asociována nejen s vlastním spouštěčem presupozice, ale také s vyšší syntaktickou jednotkou (zejména větou či souvětím), říká se, že presupozice je **projektována**. Rezistence presupozic vůči neveridickým operátorům je právě důsledkem jejich projekční schopnosti. Presupozice „přšelo“ je tedy asociována nejen se složkou *přestalo pršet*, ale také s komplexnějšími konstrukcemi, které jsou výsledkem „zapuštění“ dané složky pod operátor negace (příklad (24)), operátor epistemické možnosti (příklad (25)), operátor podmínky (příklad (26)) aj. Na projektování presupozic v konstrukcích zahrnujících negaci je založen tzv. **negační test**. Víme-li například, že z jisté (kladné) věty vyplývá jistý výrok, a domníváme se, že jde o presupozici, převedeme danou větu do záporné podoby. Pokud výrok, který vyplýval z kladné věty, vyplývá i z věty záporné, je to známkou toho, že jde o presupozici (věty kladné i záporné). Obdobou negačního testu jsou testy založené na dalších neveridických operátorech. Podstatou všech těchto testů je porovnávání významů, které vyplývají z dvojic vět jako (23) – (24), (23) – (25), (23) – (26).

Dialogový test

Presupozice lze zaměřovat rovněž pomocí dialogového testu, který je konstruován jako minimální dialog dvou mluvčích: mluvčí A užije větu implikující jistou presupozici; tu však mluvčí B nesdílí, jak dosvědčuje jeho následná replika. Jednu z možných podob dialogového testu představuje Hajičová (1984, s. 108):

- (28) A: *John knows that Jane married Jim. (Jan ví, že si Jana vzala Jima.)*

---

⁶ Neveridikalitu propozičních operátorů vymezuje Dočekal (2017): „Propoziční operátor F je veridický, pokud z Fp plyne pravdivost p (nebo je jím alespoň presuponována), a to v epistemickém modelu ME(x) individua x; v ostatních případech je F neveridický.“ Např. negace je tedy neveridický operátor, protože z výroku *Neprší* neplyne výrok *Prší*.

(29) B₁: *No, he doesn't know it. (Ne, neví to.)*

(30) B₂: *Oh no, you are mistaken, she did not. (Ne, spletl ses, nevezala si ho.)*

Zatímco replika mluvčího B₁ zaměřuje vlastní význam věty (28) (B₁ popírá tvrzení, že Jan ví, že...), replika mluvčího B₂ zaměřuje (popírá) presupozici této věty, tj. „Jana si vzala Jima“. Problém uvedeného testu spočívá v tom, že po úvodním *Oh no, you are mistaken* může následovat i věta, která odpovídá vlastnímu významu, srov.:

(31) *Oh no, you are mistaken, he doesn't. (Ne, spletl ses, neví to.)*

Zdá se mi, že lepší výsledky dává tzv. *Hey, wait a minute* test, který vytvořil von Fintel (2008) v návaznosti na Shanona (1976), srov.:

(32) A: *The mathematician who proved Goldbach's Conjecture is a woman. (Matematik, který prokázal Goldbachovu hypotézu, je žena.)*

B₁: *Hey, wait a minute. I had no idea that someone proved Goldbach's Conjecture. (No počkat. Netušil jsem, že někdo prokázal Goldbachovu hypotézu.)*

B₂: *#Hey, wait a minute. I had no idea that that was a woman.⁷ (No počkat. Netušil jsem, že to je žena.)*

Mluvčí B₁ vyjadřuje nad presupozicí první repliky překvapení; signalizuje, že presupozici mluvčího A (resp. věty, jejímž je A produktorem) nesdílí. Jinak řečeno: B₁ se ohrazuje proto tomu, že A ztvárnil jistý obsah tak, jako by byl B₁ dobře známý. Pokud by po „incipitu“ *Hey, wait a minute. I had no idea that* následovalo vlastní tvrzení, dialog by byl nepřirozený (srov. odpověď B₂).

K (ne)stálosti presupozic ve vztahu ke kontextu (komentář k titulu knihy)

Z dosavadního výkladu by čtenář mohl vyvozovat, že vlastností presupozic je absolutní stabilita, neměnnost. Vskutku, presupozice jsou zpravidla projektovány, tj. zachovány v nezměněné podobě, ať je syntaktické okolí jejich spouštěče jakékoli. Přítomnost neveridického operátoru, např. *negace*, tedy podobu presupozice zpravidla neovlivňuje. Přesto lze říci, že v rámci této stability, příp. i nad její rámec, presupozice projevují jistou míru **pružnosti, dynamiky**: jako se vlastní lexikální význam slova dotváří, zpřesňuje při jeho užití ve výpovědi, tak i presupozice mohou být poněkud uzpůsobeny kontextu, v němž jsou užity jejich spouštěče. Příkladnějším je možné presupozice takovým způsobem nahlédnout, a to ve vztahu k funkcím, které v jazyce/komunikaci plní. Za primární funkci presupozic v komunikaci pokládám jejich podíl na budování koherence textu: presupozovaná informace je „mostem“ mezi vyslovenou větou a kontextem, na jehož pozadí je věta interpretována. Presupozice je

⁷ Symbol # značí nepřirozenost, nepatřičnost dané reakce.

v jisté podobě asociována s izolovaným spouštěčem, avšak v zájmu toho, aby mohla plnit svou primární komunikační funkci, se po zapojení spouštěče do vyšší syntaktické jednotky a zapojení této jednotky do kontextu sdíleného účastníky komunikace podoba presupozice může poněkud proměnit. Tradiční pohled na projekci presupozic, založený na protikladu „presupozice je zachována“ vs. „presupozice není zachována (je zrušena)“, je v knize nahrazen pohledem založeným na protikladu „presupozice je zachována beze změny“ vs. „presupozice je pozměněna“. Pružnost presupozic lze vidět také v tom, že spouštěč presupozice, resp. odpovídající věta mohou být asociovány s více než jednou presupozicí, avšak při výpovědním užití věty je implikována jen jediná presupozice (ta, která je splněna příslušným kontextem). Interpretační dynamika presupozic, kterou se v knize budu zabývat, odpovídá **hledisku recipienta** sdělení (třebaže hledisko mluvčího bude rovněž bráno v potaz): předmětem výzkumu bude (mimo jiné) nesoulad mezi presupozicí izolovaných jazykových jednotek (lexikálních a syntaktických) a presupozicí týchž jednotek zapojených do textu, a dynamický přechod od presupozice prvního typu k presupozici druhého typu, k němuž dochází během procesu interpretace sdělení.